

MÜASİR CƏMIYYƏTDƏ İNFORMASIYA MƏDƏNİYYƏTİ

Knyaz ASLAN

Bakı Dövlət Universiteti

Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi kafedrasının müdiri,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

knyazaslan@mail.ru

Bu məqalədə müasir cəmiyyətdə informasiya mədəniyyəti anlayışı geniş izah olunmuş, həmin sahədəki yeni elmi-nəzəri ideyalar ümumiləşdirilmiş, buna uyğun olaraq onların elmi-təcrübə təhlili verilmişdir.

Açar sözlər: informasiya, mədəniyyət, cəmiyyət, elektron, kompüter, informasiya-kommunikasiya, texnologiya.

Məlum olduğu kimi, bəşəriyyət üçüncü minilliyə qədər 2 inkişaf mərhələsindən – aqrar və sənaye inkişafı mərhələlərindən keçmiş, üçüncü minilliyin sərhədi isə inkişafın üçüncü mərhələsinə keçidlə üst-üstə düşmüşdür. Mütəxəssislər bu mərhələni adətən "informasiya cəmiyyəti" adlandırırlar.

XX əsrin axırlarından başlayaraq XXI əsr informasiya əsri adlandırılmış, son dövrlərdə elmi ədəbiyyatda "informasiyalaşdırılmış cəmiyyət" anlayışı daha geniş işlədilməyə başlamışdır.

Bəs informasiyalaşdırılmış cəmiyyət nədir?

İnformasiya cəmiyyətinin hamı tərəfindən qəbul edilmiş tərfi yoxdur, amma mütəxəssislərin əksəriyyətinin fikri bir məqamda ortaq məxrəcə gəlir ki, informasiya cəmiyyətinin mahiyyətini bir-bir ilə qarşılıqlı əlaqədə olan bir sıra proseslər müəyyənləşdirir. Həmin prosesləri belə qruplaşdırmaq olar:

– Elektron informasiya resursları mühüm resursa çevrilir və həqiqətən sosial-iqtisadi, texnoloji və mədəni inkişafa aparan güc olur;

– Təbii resurslar, əmək və kapital bazarları ilə bərabər səviyyədə istehsal amili kimi elektron informasiya resursları bazarı formalaşdırılır;

– İnkişaf etmiş informasiya infrastrukturunu milli və regional rəqabətə davamlılığını müəyyən edən şərtə çevrilir;

– Yeni informasiya-telekommunikasiya texnologiyalarının bütün fəaliyyət sferalarına fəal tətbiqi və inkişafı təhsilin, əməyin, ictimai həyatın və istirahət modelini əhəmiyyətli dərəcədə dəyişdirir.

Rusiyada çıxan "Informasiyalaşdırma problemləri" jurnalının baş redaktoru, Əməkdar elm xadimi, professor Anatoli Rakitov isə belə yazır:

"Informasiyalaşdırılmış cəmiyyət onunla xarakterizə edilir ki, burada əsas istehsal məhsulu bilikdir". Əlbəttə, bu tərif informasiyalaşdırılmış cəmiyyətin yalnız iqtisadi xarakteristikasıdır.

Professor A.Rakitov daha sonra informasiyalaşdırılmış cəmiyyətin əsas fərləndirici xüsusiyyətlərini bu cür müəyyənləşdirir:

– Cəmiyyətin hər bir üzvü üçün informasiyanın ümuməlaq olması;

– Cəmiyyətin hər bir üzvünün informasiya texnologiyası ilə təmin edilməsi;

– Cəmiyyətin inkişafı üçün lazım olan informasiyanın istehsal edilməsi.

Cəmiyyətdə böyük elmi-texniki tərəqqi baş verdikcə, sivilizasiya mürəkbləşdikcə, sənəd informasiyasına olan tələbat daha da çoxalmış, müxtəlif formalar kəşf etmiş, daha geniş istifadəçi dairəsinə xidmət etməyə başlamışdır. Müasir dövrdə elmin və texniki tərəqqinin böyük vüsət alması, elmi tədqiqatların nəticələrinin cəmiyyət həyatına təcrübəyə tətbiq edilməsi, texnologiyanın, texniki proseslərin sürətli inkişafı nəticəsində informasiya axınının artımı, köhnəlməsi və səplənməsi hədsiz dərəcədə çoxalmış və bu informasiya axınının işlənməsi, istehsal edilməsi və onun tələb olunan istiqamətlərə yönəldilməsi insanların imkanları dairəsindən çıxmışdır. Bu proses həm iqtisadi, həm də sosial sahədə bəşəriyyətdən daha mürəkkəb xarakter daşımağa başlamışdır. Buna görə də hazırda ən mühüm vəzifə cəmiyyətin informasiyalaşdırılmasıdır.

İnformasiya cəmiyyətində insanların fəaliyyəti daha artıq dərəcədə onların elektron informasiya resurslarından effektiv istifadə etmək qabiliyyətindən asılıdır.

Müasir insan elektron informasiya axınlarında azad (sərbəst) orientasiya üçün kompüterin, telekommunikasiyanın və başqa rabitə vasitələrinin köməyi ilə elektron informasiya resurslarını almağı, emal etməyi (işləməyi) və onlardan istifadəni bacarmalıdır.

İnformasiyalaşdırılmış cəmiyyətin xarakterik xüsusiyyətlərindən bəhs edən görkəmli kitabxanaşünas alim, Əməkdar elm xadimi, professor A.Xələfov yazır: "Müstəqillik şəraitində dövlətimiz və xalqımız, alimlərimiz, ziyalılarımız, bütün qəbilədən olan mütəxəssislərimiz qarşısında duran ən mühüm vəzifə müasir Azərbaycan cəmiyyətini informasiyalaşdırmaqdır. İnformasiyalaşdırma cəmiyyət üzvlərinin, dövlət idarə orqanlarının, yerli özünüidarə orqanlarının, cəmiyyətin bütün sosial strukturlarının, ictimai təşkilatlarının informasiya ehtiyatlarını formalaşdırmaq və ondan istifadə etmək əsasında informasiya tələbatını ödəmək üçün optimal şərait yaratmaq, həmçinin bu sahədə vətəndaşların hüququnu həyata keçirən, təşkil edən sosial-iqtisadi və elmi-texniki prosesdir".

Alim çox düzgün olaraq qeyd edir ki, cəmiyyətdə informasiyalaşdırma prosesi nə qədər tez, nə qədər sürətlə getsə, dövlətimiz və xalqımız dünya

dövlətləri və xalqları içərisində bir o qədər geniş inkişaf edər, qabaqcıl dünya sivilizasiyasına qovuşar.

Müasir Azərbaycan cəmiyyətinin informasiyalaşdırılması problemləri haqqında bəhs edən professor A.Xələfov isə qeyd edir ki, "informasiya – insanın öz hiss üzvləri vasitəsilə təbiətdən və cəmiyyətdən və mütaliə prosesi zamanı aldığı məlumatdır. İnsanlar informasiyanı yaratmaq, ötürmək, saxlamaq, istehsal və təkrar istehsal etmək imkanlarına malikdir. "Informasiya" termini latınca "informatio", yəni "izah etmə" mənasında meydana gəlsə də, öz ilkin mənasını çoxdan dəyişmiş, olduqca mürəkkəb, öyrənilməsinə, sistemləşdirilməsinə böyük ehtiyac duyulan bir prosesa çevrilmişdir".

Elmi-nəzəri ədəbiyyatda "informasiya mədəniyyəti" anlayışına verilən izahlardan biri belədir: "Informasiya mədəniyyəti cəmiyyətdə informasiya mübadiləsi ilə bağlı normaların, qaydaların və davranış stereotiplərinin məcmusudur". Başqa bir tərifə görə, informasiya mədəniyyəti mədəniyyət çərçivəsində kumulyasiyalar, emal olunan və translyasiya edilən informasiya nöqtəyi-nəzərdən mədəniyyəti xarakterizə edən anlayışdır.

Informasiya mədəniyyətinin bünövrəsi "informasiya mədəniyyəti" adlı yeni fənnin tədrisi zamanı qoyulmalıdır. Bu fənn ilk dəfə məktəb partiyasında əyləşən vaxtdan öyrənilməyə başlanılmalı, sonra daha çox məqsədyönlü xarakter daşmalıdır. "Informasiya mədəniyyəti" fənni özünü meydana çıxması ilə cəmiyyətin informasiyalandırılmasının sürətli inkişafına təkan verməlidir.

Məlum olduğu kimi, mədəniyyət ən mürəkkəb və çoxşaxəli sosial hadisələrin sırasına aiddir, buna görə də o, olduqca çoxmənalı anlayışdır. Belə ki, mədəniyyət əsasən insan fəaliyyətinin (ekoloji, bədii, texniki mədəniyyət, düşüncənin və hislərin mədəniyyəti, əmək, adətlər və s.) təşkilatçısı rolunda çıxış edir.

"Informasiya mədəniyyəti" anlayışı XX əsrin ikinci yarısının ortalarında sosial-mədəni (sosiomədəni) proseslərdə informasiyanın rolunun çox nəhəng şəkildə güclənməsi ilə əlaqədar olaraq informasiya mübadiləsi mexanizmlərinə tədqiqatların diqqətinin fəallaşması prosesi zamanı meydana çıxmışdır. Bəzi nəzəriyyələrə görə, bu sosial-mədəni proseslər cəmiyyətin yeni tipinin – postsənaye tipinin formalaşması ilə bağlıdır. Burada aparıcı rolu maddi istehsal deyil, informasiyanın emalı oynayır. "Informasiya mədəniyyəti" anlayışı eyni zamanda informasiya emalı proseslərinin riyazi modelləşdirilməsinin inkişafı, avtomatlaşdırılmış informasiya sistemlərinin yaradılması və informasiyanın ötürülməsi vasitələrinin sürətli tərəqqisi ilə əlaqədardır.

Başar sivilizasiyasının postsənaye vəziyyəti qanunauyğun olaraq informasiya cəmiyyətinin inkişafı ilə bağlıdır. Informasiya cəmiyyətinin

səviyyəsi isə həlledici dərəcədə toplanmış (yığılmış) informasiyanın miqdarı və keyfiyyəti ilə, onun mümkün qədər azad və əlyətəri olması ilə müəyyənləşir.

Informasiya cəmiyyətinin yaranması ictimai inkişafda informasiyanın fundamental rolunun dərk edilməsi ilə, başqa sözlə, informasiya resursları, yeni informasiya texnologiyaları, informasiyalaşdırma kimi fenomenlərə geniş sosiomədəni kontekstdə yanaşılması ilə qirilmaz surətdə bağlıdır.

Informasiya cəmiyyətinin formalaşması təbiətdə və cəmiyyətdə, insanı əhatə edən bütün ətraf mühitdə baş verən dinamik dəyişikliklərə təhsilin adekvatlığını (uyğunluğunu) təmin olunmasını, eləcə də informasiyanın həcmimin artırılmasını, yeni informasiya texnologiyalarının daha sürətlə inkişafına tələb edir.

Informasiya cəmiyyətində informasiya təhsilinin təşkili və şəxsiyyətin informasiya mədəniyyətinin artırılması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu gün bəşəriyyətin ümumi mədəniyyətinin elementi ola biləcək yeni informasiya mədəniyyətinin formalaşması haqqında danışımağa tam əsas var. Bu əsaslar informasiya mühiti haqqında biliklərdən, onun fəaliyyət qanunlarından, informasiya axınlarında düzgün istiqamətlənmək (yönlənmək) bacarığından ibarətdir.

Informasiya mədəniyyəti hələlik ümumi, daha doğrusu, peşəkar mədəniyyətin göstəricisi deyil, lakin o, müəyyən müddətdən sonra hər bir şəxsiyyətin inkişafının mühüm amili olacaqdır.

"Informasiya mədəniyyəti" anlayışı insan həyatının informasiya aspekti ilə bağlı olan mədəniyyət növlərindən birini xarakterizə edir. Informasiya cəmiyyətində bu aspektin rolu daim artır. Bu gün hər bir insanın ətrafında informasiya axınlarının məcmusu o qədər böyük, müxtəlif və çoxşaxəlidir ki, bu, ondan informasiya mühitinin qanunlarını və informasiya axınlarında düzgün yönlənmək bacarığına və biliyinə yiyələnməyi tələb edir. Əks təqdirdə o, yeni şəraitdə həyata, xüsusən həlaldə isə sosial strukturların dəyişikliyinə uyğunlaşa bilməyəcəkdir. Çünki nəticə baxımından informasiya fəaliyyəti və xidmətləri sahəsində işləyənlərin sayı müntəzəm olaraq əhəmiyyətli dərəcədə artacaqdır.

Hazırda "informasiya mədəniyyəti" termininin bir çox izahı mövcuddur. Onlardan bəzilərinin nəzərdən keçirək.

Geniş mənada "informasiya mədəniyyəti" dedikdə etnik və milli mədəniyyətlərin bir-birinə pozitiv qarşılıqlı təsirini, bəşəriyyətin ümumi təcrübəsində onların birləşməsinə təmin edən prinsiplərin və real mexanizmlərin məcmusu başa düşülür.

Dar mənada "informasiya mədəniyyəti" anlayışını bu cür ifadə etmək mümkündür:

a) nişanlarla, işarələrlə, verilənlərlə, məlumatlarla ünsiyyət (müraciət, rəfların) optimal üsulları, nəzəri və praktik məsələlərin həlli üçün onların əlaqədar tələbatçılara (istehlakçılara) təqdim edilməsi;

b) informasiyanın istehsalı, saxlanması və ötürülməsinin texniki vasitələrinin təkmilləşdirilməsi mexanizmləri;

c) təlim (təhsil) sisteminin inkişafı, insanın informasiya vasitələrindən və informasiyadan səmərəli istifadəsinə hazırlığı.

Ukrayna alimi, informasiyaların sahəsində aparıcı mütəxəssislərdən biri kimi tanınan fəlsəfi elmləri doktoru, professor Eduard Semenyukun fikrincə, "informasiya mədəniyyəti" anlayışı altında bütövlükdə cəmiyyətdə həyata keçirilən bütün informasiya proseslərinin və mövcud olan informasiya münasibətlərinin səviyyəsini obyektiv xarakterizə edən bəşər mədəniyyətinin informasiya komponenti başa düşülməlidir.

Rusiyada nəşr olunmuş "Kitabxana ensiklopediyası"nda "Informasiya mədəniyyəti" termini bu cür izah olunur: "Informasiya mədəniyyəti ümumi mədəniyyətin tərkib hissəsi olub, informasiya fəaliyyəti sahəsində yaradılmış və informasiya tələbatçısına informasiya məkanında (sahəsində) azad (sərbəst) istiqamətlənməyə (yönlənməyə), saxlanma yerindən asılı olmayaraq ona lazım olan məlumatları (sənədləri) tapmağa və onlardan istifadə etməyə imkan verən, özündə biliklərin, bacarıqların və qaydaların məcmusunu əhatə edən bir sahədir".

Rusiya Rusiya Elmlər Akademiyasının İctimai Elmlər üzrə Elmi İnformasiya İnstitutunun direktor müavini, fəlsəfi elmləri namizədi, tanınmış mütəxəssis Yuru Çornı informasiya mədəniyyəti haqqında danışıq məqaləsi elmi mülahizələrə söykənərək inandırıcı qənaətlərə gəlir. Onun fikrincə, ən ümumi mənada informasiya mədəniyyəti - informasiya baryerlərinin öhdəsindən gəlmək və informasiya mühitində azad (müstəqil) oriyentasiyaya malik olmaq qabiliyyətidir. Başqa sözlə, o, mövcudluq yerindən asılı olmayaraq müəyyən məlumatları (sənədləri) tapmağa və onlardan istifadə etməyə imkan verən biliklərin, qaydaların və bacarıqların məcmusudur.

Obyektiv səbəblərlə şərtlənən informasiya baryerlərinə bunları aid etmək olar:

- Məkan baryerləri (sənədin olduğu yerin qeyri-müəyyənliyi (məlum olmaması, bilinməməsi) və onun böyük sənəd massivlərində axtarışına ehtiyacın (zərurətin) yaranması ilə bağlı olan səbəblər);

- Miqdar baryerləri (tələbatçı (istehlakçı) üçün onun tələbatına (ehtiyacına) uyğun olan bütün informasiya mənbələrini fiziki cəhətdən öyrənməyin (mənimləməyin) qeyri-mümkünlüyünü əks etdirən səbəblər);

- Coğrafi baryerlər (sənəd və (tələbatçı (istehlakçı) arasındakı məsafə ilə bağlı səbəblər);

- Dil baryeri ((tələbatçının (istehlakçının) istehlakçı sənəd yazıldığı dili tərəfindən bilməməsi ilə bağlı səbəblər).

Subyektiv amillərlə bağlı olan informasiya baryerləri mövcuddur. Onları belə qruplaşdırmaq olar:

- Pəşakar fəaliyyətdə informasiyanın rolunun lazımı qədər qiymətləndirilməməsi;

- Xüsusilə kompüterləşdirmə şəraitində informasiya axtarışı və mənimlənməsi çətinliklərinin qorxusu;

- Sənəd axtarışı strategiyasını düzgün seçməmək bacarıqsızlığı;

- Informasiya sistemləri ilə işdə lazımı kitabxana-bibliografiya biliklərinin və bacarıqların olmaması (yoxluğu);

- Informasiya mənbələrinin və xidmət haqqının əldə edilməsi üçün vasitələrin çatışmazlığı;

- Informasiyanın alınmasını çətinləşdirən inzibati məhdudiyətlər;

- Informasiyaya əlyətərlərin rejimli xarakteri;

- Nəşriyyat kanalları üzrə informasiya materiallarına keçmək müddətinin davamlılığı;

- Informasiya xidmətlərində onun emalı vaxtı informasiyanın təhriri və itması;

- İdeoloji və siyasi xarakterli məhdudiyətlər və başqalar.

Artıq müxtəlif elm sahələrinin ciddi mütəxəssisləri belə müasir kitabxana və informasiya müəssisələrinin onlara informasiya xidməti istiqamətində hansı geniş imkanlar yaratmağa hazır olduquna təəccüblənmirlər. Nəticədə informasiya resursları az tələb edilmiş şəkildə qalır, informasiya tələbatçısı (istehlakçısı) isə bu qənaətə gəlir ki, informasiya sadəcə olaraq yoxdur. Bu cür halların baş verməməsi üçün tələbatçıdan (istehlakçıdan) yalnız bir iş tələb olunur - istifadə edilən sistem dilini öyrənmək! İndiki halda bu, informasiya-kommunikativ (informasiya-ünsiyyət) silsiləsi fənninin dilidir.

Informasiya mədəniyyətinin təbliği məktəb və uşaq kitabxanalarının fəaliyyətində də mühüm yer tutur. Burada həmin işin həyata keçirilməsi bir sıra çətinliklərlə əlaqədardır. Belə ki, uşaqlarla bu cür işin aparılması zamanı onların sosial-psixoloji xüsusiyyətləri nəzərə alınmalıdır. Uşaqlara xidmət edən kitabxanalarda onların yaş qrupunun xüsusiyyətlərinə uyğun kitabxana mühiti və kitabxana ünsiyyəti təşkil edilməlidir. Bu amillər uşaqlarda müstəqil sənəd axtarışı vərdişlərinin yaranmasına və inkişafına yardım edir.

Informasiya mədəniyyəti müasir anlamda diqqətin təkcə texnologiyalara deyil, eyni zamanda informasiyaşədrmanın, ilk növbədə isə informasiyanın ötürülməsinin sosial xarakteri ilə, bu informasiyanın insana istiqamətlənməsi ilə əlaqəli məsələlərinə, insanın inkişafına, ümumbəşəri sərvət kimi informasiyaya azad əlyətərliyə və ətraf mühitə uyğunlaşmanın şərtlərinə

yönlənmələri nəzərdə tutur. Belə yanaşma əsasən onunla şərtlənir ki, informasiya sistemi ilk növbədə fərdi sorğuların ödənilməsi istiqamətində səyləri əks etdirir. MDB məkanında informasiya mədəniyyəti məsələrinə dair əhəmiyyətli tədbirlərindən biri ilk dəfə 1993-cü ildə Krasnodarda və Novorossiyskdə keçirilmiş “Mütəxəssisin informasiya mədəniyyəti: humanitar problemlər” adlı universitetlərlə əməkdaşlıq konfrans olmuşdur. 1993-cü ildən etibarən Beynəlxalq İnformasiyalar Akademiyasının (Informasiya mədəniyyəti bölməsi) himayəsi altında bu mövzuda keçirilən forumlarda informasiya mədəniyyəti ilə bağlı problemlər müzakirə edilir. İnformasiya mədəniyyəti ilə bağlı problemlər həll edilməsinə fərdi kompüterlərin istifadəsinin kütləvi miqyası (onlardan həm də evlərdə istifadə edilməsi), informasiya texnologiyalarının yeni istiqamətlərinin açılması (hipermətn, multimedia), regional, milli və beynəlxalq miqyaslı avtomatlaşdırılmış informasiya sistemlərinin və şəbəkələrinin inkişafı xüsusilə güclü təsir edir ki, bu da informasiya ilə özünüxidmət üçün münbət şərait yaradır. İnformasiya mədəniyyəti sahəsində praktik təlim-təربiyə belə bir postulatla əsaslanır ki, kitabxana-bibliografik informasiya ehtiyatlarından istifadə ikilinin vəhdətindən ibarət olan prosesdir: onun səmərəliliyi həm informasiya istehlakçılarının, kitabxana istifadəçilərinin, həm də kitabxanaların, informasiya işçilərinin hazırlıq səviyyəsindən asılıdır. İnformasiya mədəniyyəti səviyyəsinin yüksəlməsinə ali məktəblərin müvafiq fakültələrində yeni fənnin, “informasiya mədəniyyəti” fənninin tədrisi, ali məktəb müəllimlərinin xüsusi kurslar vasitəsi ilə bu istiqamətdə ixtisaslaşmanın artırılması yardım edə bilər. Şəxsiyyətin yüksək informasiya mədəniyyəti subyekti tərəfindən informasiya sədlərinin dəf edilməsi və informasiya mühitində düzgün səmt götürmə qabiliyyətinin olması nəzərdə tutulur. Beləliklə, şəxsiyyətin uğurlu həyat fəaliyyəti, özünü ifadə etmək, əqli inkişaf üçün informasiyaya əlverişli hüquq reallaşır və səmərəli informasiya mübadiləsi (şəxsiyyətə şəxsiyyət, şəxsiyyətə cəmiyyət arasında) üçün ilkin şərtlər yaradır.

Informasiya mədəniyyəti informasiya ilə məqsədyönlü işləmək və onun alınması, işlənməsi (emalı) və ötürülməsi üçün kompüter informasiya texnologiyasından, müasir texniki vasitələrdən və metodlardan istifadə etmək bacarığıdır.

Informasiya cəmiyyətinə keçid dövründə bir sıra problemlərin həlli ilə yanaşı, insanların informasiyanın böyük həcmələri sürətlə götürmək və emal etmək bacarığına, müasir vasitələr, metodlar və texnologiyalarla işləmək vərdişinə iyələnməyə hazırlamaq lazımdır.

Informasiya mədəniyyətinin tarixi minilliklərlə ölçülür.

Hesablamalar nöqtəyi-nazarından də məzmunu, xüsusiyyəti ilə insanlar istisna olmaqla heyvanlar aləminə məxsus şəraitin siqnalına formal

münasibətən dəyişməsi anı qəbul etmək daha məntiqlidir. Belə ki, məzmunlu vahidlərin mübadiləsi dilin inkişafının əsasına çevrilmişdir. Yazının yaranmasına qədər dilin formalaşması həyatda şifahi metodikalara geniş qammasını meydana çıxardı, ünsiyyət mədəniyyətini məna və mətlə zənginləşdirdi. Yazı mərhələsi şifahi informasiya mədəniyyətinin bütün müxtəlifliyini öz canına hopdurmuş mətnin ətrafında cəmləşirdi. Başarıya informasiya mədəniyyətini müxtəlif vaxtlarda informasiya böhranları silkələyirdi.

Sayca ən mühüm informasiya böhranlarından biri yazının yaranmasına götürüb çıxardı. Biliyin saxlanılmasının şifahi metodikalara informasiyanın artan həcmələrinin təhlilinin qorunmasını və informasiyanın maddi daşıyıcıda təsbitini təmin etmirdi. Bu isə informasiya mədəniyyətinin yeni dövrünün – sonadlı informasiya dövrünün meydana gəlməsinə səbəb oldu. Onun tərkibinə sənədlərlə ünsiyyət mədəniyyəti, yəni möhkəmləndirilmiş biliyin çıxardılması, informasiyanın kodlaşdırılması və təsbiti; eləcə də sənədi (dokumentografik) axtarış daxil oldu. İnformasiya ilə əməliyyatların aparılması daha da asan oldu, düşüncə tərzini dəyişikliklərə məruz qaldı. Bununla belə informasiya mədəniyyətinin şifahi formaları nainki öz qiyməti itirmədi, həm də yazı ilə qarşılıqlı əlaqələr sistemində xeyli zənginləşdi.

Növbəti informasiya böhranı məlumat daşıyıcısını dəyişdirmiş və bəzi informasiya proseslərini avtomatlaşdırmış kompüter texnologiyalarını meydana çıxardı. Müasir informasiya mədəniyyəti özündən əvvəlki bütün formaları öz içinə cəkd və onları yəhid vasitədə birləşdirdi. Sosial həyatın xüsusi aspekti kimi o, sosial fəallığın predmeti, vasitələri və nəticəsi rolunda çıxış edir, insanların praktik fəaliyyətinin xarakterini və səviyyəsini əks etdirir. Bu, subyektin fəaliyyətinin nəticəsi və yaradılmış informasiyaların saxlanılması prosesi, mədəniyyət obyektlərinin yayılması və istehlakı deməkdir.

Başqa sözlə desək, informasiyalaşdırılmış cəmiyyətin meydana gəlməsi və inkişafı prosesindən danışarkən əsas onun inkişaf tarixi prosesinə nəzər salmaq yerinə düşər. İnformasiyalar anlayışı cəmiyyətin tarixən baş verməsi informasiya inqilabları ilə əlaqədar olmuş müxtəlif dövrlərdə, müxtəlif məzmun çalarları kəsb etmişdir. İnformasiya inqilabı informasiya əməli sahəsində əsas çevriliş nəticəsində ictimai münasibətlərin dəyişməsi kimi başa düşülür. Burada əsas sənədləşdirilmiş informasiyaların aparıcı rolu vardır.

Cəmiyyətin inkişaf tarixində informasiya mədəniyyəti 5 informasiya inqilabından keçmişdir:

- 1) Dilin və nitqin yaranması;
- 2) Yazının və əlifbanın ixtirası;
- 3) Kitab çapının və mətbəənin ixtirəsi;
- 4) Elektrikin ixtirəsi;

5) Kompüter texnikasının, yeni informasiya texnologiyalarının ixtirası.

Birinci informasiya inqilabı dilin və şifahi nitqin yaranması ilə meydana gəlmişdir.

Yazının yaranması ilə baş verən ikinci inqilab cəmiyyətdə böyük cəmiyyət və keyfiyyət sıçrayışı yaratmışdır. Belə ki, yazının yaranması nəticəsində biliyin tarixi varisiyi bir nəsilədən digərinə verilməsi mümkün olmuşdur. Biliyin yazı vasitəsilə maddi tarixi mühafizəsi və icimai istifadənin təşkili əsasən kitabxanalara məxsus olmuşdur. Kitabxanalar tarixən informasiyanı qoruyub saxlamış və onu ictimaiyyətin istifadəsinə vermişdir. Məhz buna görə də tarixən baş vermiş informasiya inqilabları kitabxanaların sosial-informasiya funksiyalarından kənarında baxıla bilməz. Onu da vurğulamaq yerinə düşər ki, milli qanunda informasiyalaşdırmanın əsas obyektləri (informasiya ehtiyatları, yeni qanunda verildiyi kimi, kitabxanalar, arxivlər və məlumat bazaları) hesab edilir.

Üçüncü informasiya inqilabı təqribən XVI əsrin ortalarından başlamış, kitab çapı ixtirası ilə bağlı olmuşdur. Bunun nəticəsində sənaye cəmiyyəti mədəniyyət və insan fəaliyyətinin təşkili köklü surətdə dəyişmiş, kitabxanaların informasiya funksiyaları daha da intensivləşmiş və genişlənməmişdir. Informasiya ehtiyatlarının daha da zənginləşməsi burada başlıca amildir.

Dördüncü informasiya inqilabı XIX əsrin sonları elektrik inqilabı ilə bağlı olmuşdur. Elektrikin istifadəsi nəticəsində istənilən həcmdə informasiyanın yayılması və ötürülməsini təmin edən teleqraf, telefon və radio yaradılmışdır.

Nəhayət, beşinci informasiya inqilabı XX əsrin 70-ci illərindən başlamışdır ki, bu da mikroprosessor texnologiyasının və fərdi kompüterlərin yaradılması ilə bağlıdır. Mikroprosessor və inteqral sistemlər əsasında fərdi kompüterlər, kompüter şəbəkələri, məlumatın ötürülməsi sistemləri yaradılmışdır. Bu inqilab baş verdiyi dövr üç fundamental yeniliklərlə xarakterizə oluna bilər: a) informasiyanın yaradılması, emalı, mühafizəsi və yerləşmənin mexaniki və elektrik vasitələrdən elektron vasitələrə keçilməsi, elektron nəşrlərin yaradılması və inkişafı; b) bütün qovşaq qurğu-cihaz və maşınların qabarit ölçüsünün kiçildilməsi; c) proqramla idarə olunan qurğu və proseslərin yaradılması, elektron nəşriyyatların və elektron kitabxanaların təşkili.

Hazırda informasiya texnologiyalarının təsiri altında informasiya mədəniyyətini formalaşdıran və informasiya cəmiyyətinin yeni əlaqələrini və münasibətlərini özündə əks etdirən individlərin kateqoriyası, eləcə də informasiya mədəniyyəti ənənəvi yanaşmalarla müəyyənləşdirilən individlərin kateqoriyası arasında ziddiyyətlərin formalaşması üçün baza yaradılır.

Bu, gücün və vaxtın eyni dərəcədə sərf edilməsi baxımından onun keyfiyyətinin müxtəlif səviyyələrini yaradır, diqqəti başqaları ilə müqayisədə

bir subyekin yaradıcılıq imkanlarının azalması ilə bağlı olan obyektiv ədalətsizliyə cəlb edir.

Mütəxəssislərin fikrincə, insanın informasiya mədəniyyətinin meyarları bu qaydada müəyyənləşdirilir:

- Özünün məlumatla olan tələbatını adekvat ifadə etmək bacarığına malik olmalıdır;
- Informasiya resurslarının bütün məcmusunda lazımlı informasiyanı axtarışını effektiv həyata keçirmək bacarığına malik olmalıdır;
- Informasiyanı yenidən emal etmək və keyfiyyətcə yenisini yaratmaq bacarığına malikdir;
- Fərdi məlumat-axtarış sistemlərini aparmaq bacarığına malik olmalıdır;
- Informasiyanı adekvat seçmək və qiymətləndirmək bacarığına malik olmalıdır;
- Informasiya ünsiyyəti qabiliyyətinə və kompüter savadı bacarığına malik olmalıdır.

Burada sadələnmə, bütün keyfiyyətlər cəmiyyətdə informasiyanın rəolun dərək edilməsini, informasiya mühitinin qanunları haqqında biliyin mənimənilməsinə və hər bir insanın orada öz yerini başa düşməsinə, yeni informasiya texnologiyalarına yiyələnməsinə əsaslanmalıdır.

“Şəxsiyyətin informasiya mədəniyyəti” anlayışının empirik interpretasiyası məsələsindən danışarkən mütəxəssislər informasiya mədəniyyətinin reallaşdırılması səviyyələrini bu qaydada təsnifləşdirirlər:

- 1) Kognitiv səviyyə – buraya biliklər və bacarıqlar daxildir;
- 2) Emosional-dəyərləndirmə səviyyəsi – buraya quraşdırmalar, qiymətlər (qiymətləndirilmələr), münasibətlər (əlaqələr) daxildir;
- 3) Davranış səviyyəsi – buraya real və potensial davranış daxildir.

Bu səviyyələrdən hər biri buradakı cədvəldə özüne yaxın göstəricilərlə təsvir edilmişdir. Qeyd edək ki, bu cədvəl Samara şəhərində fəaliyyət göstərən Təhsil İnkişafı Mərkəzinin bazasında yaradılmış Təhsildə Sosioloji Tədqiqatlar laboratoriyası tərəfindən hazırlanmışdır. Azərbaycanın elmi ictimaiyyəti üçün maraqlı olacağını nəzərə alaraq həmin təsnifatın törcüməsini burada olduğu kimi verməyi məqsəduşayın hesab edirik.

Şəxsiyyət informasiya mədəniyyəti

Cədvəl 1

<i>Kognitiv səviyyə - biliklər və bacarıqlar</i>	<i>Emosional-dəyərləndirmə səviyyəsi - quraşdırmalar, qiymətlər (dəyərləndirilmələr),</i>	<i>Davranış səviyyəsi - real və potensial davranış</i>
--	---	--

	<i>münasibətlər (əlaqələr)</i>	
1. İnternet-savad	1. İnformasiya ehtiyaclarının və maraqların məzmunu	1. Lazımlı informasiyanın axtarışı üsulları və alınması kanalları
2. İnformasiya ilə ünsiyyət bacarıqları: • lazımlı informasiyanı axtarışını təşkil etmə bacarığı; • alınmış informasiya ilə işləmək bacarığı: strukturlaşdırmaq, sistemləşdirmək, ümumiləşdirmək, başqa insanlara aydın şəkildə təqdim etmək; • informatikanın müasir vasitələrinin köməyi ilə başqa insanlarla ünsiyyət saxlamaq bacarığı.	2. Müxtəlif informasiya mənbələrinə müraciətlərin və bununla bağlı gözləntilərin motivləri	2. Müxtəlif informasiya mənbələrinə müraciətin və onların xarakteristikasının intensivliyi
	3. Lazımlı informasiyanın alınması kanallarının üstünlüyü	3. Alınmış informasiyanın öz fəaliyyətinin müxtəlif sferalarında tətbiqi
	4. İnformasiya ehtiyaclarının təmin olunmasının, informasiya bacarığının (kompetentliyinin) özünüqiyətləndirmə dərəcəsi (səviyyəsi)	4. Yeni informasiyanın yayılması üsulları
	5. İnternetdən yayınma davranışına münasibət	5. İnternet-cəmiyyətə qoşulmanın dərəcəsi
		6. İnternetdə fəaliyyətin formaları

İnformasiya mədəniyyətinin formalaşmasında informasiya cəmiyyətinin yeni mütəxəssisinin hazırlanmasını təşkil edən təhsil böyük əhəmiyyətə

malikdir. Təhsil zamanı həmin mütəxəssis bu bilik, bacarıq və vərdislərə malik olmalıdır:

- İnformasiyanı dərsələrdə ayırmaq;
- Əhəmiyyətli informasiyanı ayıra bilmək;
- İnformasiyanın qiymətləndirilməsi
- Meyarlarını hazırlamaq və təkmilləşdirmək;
- İnformasiyanı istehsal etmək və ondan istifadə etmək.

Məlumat üçün qeyd edək ki, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı və Beynəlxalq Telekomunikasiya İttifaqı tərəfindən təşkil edilmiş İnformasiya Cəmiyyəti üzrə Ümumdünya Sammitləri mühüm tədbirlər kimi həmişə dünyanın diqqət mərkəzində olmuşdur. Sammitin 2003-cü il dekabr ayının 10-12-də İsveçrənin Cenevrə şəhərində keçirilmiş birinci mərhələsində 176 ölkədən dövlət və hökumət rəhbərləri, BMT-nin 50 müxtəlif strukturundan nümayəndələr, yüzlərlə qeyri-hökumət təşkilatından, dünyanın ən böyük şirkətlərindən və tanınmış media orqanlarından 11 mindən çox nümayəndə iştirak etmişdi.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev İnformasiya Cəmiyyəti üzrə İsveçrə Sammitinin Plenar iclasının açılış sessiyasında çıxışı zamanı demişdir: "Son onillik ərzində informasiya-kommunikasiya texnologiyaları gündəlik həyatımızın tərkib hissəsinə çevrilmişdir. Bizim üçün artıq müasir dünyanı internet, e-mail-sız və qlobal kiberməkənin çoxsaylı digər atributları sız təsəvvür etmək çətinidir. Biz artıq yeni cəmiyyət tipi – informasiya cəmiyyəti haqqında, yeni idarəçilik tərzini – elektron hökuməti haqqında danışıq. Bu Sammitin qərarları ilk növbədə informasiya cəmiyyətinin yeni gerçəkliklərini yaradacaq yeni nəsilə təvənlənmişdir. Məhz bu baxımdan əhalisinin 70 faizə qədər 35 yaşından aşağı olan Azərbaycan üçün Sammitin sənədləri olduqca vacibdir. Ölkəmizin gəncliyi BMT-nin İnkişaf Proqramı ilə birgə ölkədə artıq həyata keçirilən informasiya-kommunikasiya layihələrində fəal iştirak edir.

Azərbaycan dövləti adından bəyan etmək istərdim ki, informasiya cəmiyyətinin təşəkkül tapması məramlarımıza uyğun gəlir və biz belə bir ideyanı dəstəklədiyimizi vurğulayıırıq. Hazırda biz elektron hökumətdə tutmuş elektron iqtisadiyyatına qədər çox sayda konkret layihələri əhatə edən "Elektron Azərbaycanı" dövlət proqramı üzərində işləyirik".

Dövlət başçısı daha sonra demişdir: "İnformasiya və bilik bazarının formalaşdırılmasına və inkişaf etdirilməsinə, cəmiyyətin informasiya-kommunikasiya infrastrukturunun yaradılmasına, informasiya-kommunikasiya xidmətlərinin genişləndirilməsinə Azərbaycanda böyük diqqət yetirilir. Bütün bunlar bizə onu bəyan etməyə imkan verir ki, Azərbaycanın elmi potensialı, olduqca etdiyi texnoloji nailiyyətləri biliklə əsaslanan cəmiyyətin bərqərar edilməsi üçün tam kifayətdir".

Bu beynəlxalq tədbirin növbəti hissəsi kimi 2005-ci il noyabrın 16-18-də dünya ölkələrinin dövlət və hökumət başçılarına iştirakı və BMT-nin rəhbərliyi ilə Tunisdə İnformasiya Cəmiyyəti üzrə Ümumdünya Sammiti – “İnformasiya Cəmiyyətinin Ümumdünya Zirvə Toplantısı” keçirildi. Yüksək səviyyədə keçirilən tədbirdə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının baş katibi Kofi Annan da iştirak edirdi. Rəhbət və İnformasiya Texnologiyaları naziri Əli Abbasovun rəhbərliyi ilə dövlət sektoru, beynəlxalq təşkilatlar, özal sektor, qeyri-hökumət təşkilatları və KİV-dən olan 67 nəfərdən ibarət nümayəndə heyəti Azərbaycanı bu tədbirdə uğurla təmsil etdi. Sammit müddətində bir gün “Azərbaycan günü” elan edildi. Qeyd etmək yerinə düşər ki, Azərbaycan Tunis sammiti təşkilat komitəsinin üzvü və tədbirin sponsoru idi. Sammitdə aparılan müzakirələr zamanı Azərbaycanda yeni texnologiyaların tətbiqi ilə həyata keçirilən layihələr diqqəti cəlb etdi. Milli İnternet Backbonun, ilk dövlət İnternet Backbonun, Dövlət rabitəsinin inkişafı və TETRA şəbəkəsinin istifadəyə verilməsi, yerli İnternet Exchangin yüksək səviyyədə təşkilatı, Azərbaycanın istənilən yerində universal rabitənin təşkili üçün yaradılan DirecWay şəbəkəsinin istifadəyə verilməsi, regionun ən iri Telefon şəbəkəsinin başlanğıcı olan EWSD stansiyasının qurulması və sair bu kimi layihələr sammitdə respublikamızın telekommunikasiya sferasında yüksək səviyyədə yerini qazanacağı vurğulayırdı.

İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunun direktoru, AMEA-nın müxbir üzvü Rəsim Əliquliyevin vurğuladığı kimi, informasiya cəmiyyəti minilliyin ideologiyasıdır. Üçüncü minilliyin qloballaşma ideyalarından biri olan informasiya cəmiyyətinin yaradılması istiqamətində dünyanın, demək olar ki, bütün ölkələrində müəyyən işlər görülür.

Azərbaycanın bu proseslərdə fəal iştirakı beynəlxalq səviyyədə dəstəklənir və yüksək qiymətləndirilir. Bu ideologiyadan irəli gələn təhlükəli vəzifələri və orientirləri müəyyənləşdirmək məqsədi ilə ümummilli liderimiz Heydər Əliyev tərəfindən İKT üzrə Milli strategiya, Respublika Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən isə cəmiyyətin müxtəlif sferalarında informasiyalaşdırılmasını nəzərdə tutan “Elektron Azərbaycan” və digər mühüm əhəmiyyətli dövlət proqramları təsdiq olunmuşdur.

İnformasiya Cəmiyyəti üzrə Cenevrə və Tunis sammitlərində qəbul olunmuş qərar və öhdəliklərdən irəli gələn vəzifələri həyata keçirmək məqsədi ilə AMEA-nın müvafiq elmi qurumlarında məqsədyönlü tədqiqatlar aparılır, alim və mütəxəssislərimiz RİTN və digər qurumların sifərişi ilə “Elektron Azərbaycan” Dövlət Proqramından irəli gələn bir sıra strateji əhəmiyyətə malik layihələrin, o cümlədən dayanıqlı və təhlükəsiz e-hökumətin qurulması, e-demokratik təsisatların yaradılması, milli informasiya təhlükəsizliyi sisteminin, biometrik identifikasiya sisteminin, milli superkompüter mərkəzi və onun ümumrespublika infrastrukturunun formalaşdırılması, ölkənin efir

məkanına on-line monitorinqin həyata keçirilməsi, teleradio yayım infrastrukturunun dövlətin geopolitik maraqlarına uyğunlaşdırılması, beynəlxalq telefon xidmətlərindən istifadə edən vətəndaşların istehlak hüquqlarının qorunmasına xidmət edən sistem inşasına və digər mühüm dövlət əhəmiyyətli İKT layihələrinin həyata keçirilməsində bilavasitə iştirak edirlər.

Eyni zamanda ölkəmizdə İnformasiya Cəmiyyətinin normativ-hüquqi bazasının formalaşdırılması məqsədi ilə alim və mütəxəssislər bir sıra mühüm əhəmiyyət kəsb edən elmi-texnoloji tutumlu “Elektron imza və elektron sənəd”, “E-ticarət”, “İnformasiya aldə etmək haqqında” və s. kimi qanunların inşasına və onların icrasını təmin edən texniki-iqtisadi mexanizmlərin də işlənilməsində yaxından fəaliyyət göstərirlər.

Professor Rəsim Əliquliyevin də qeyd etdiyi kimi, informasiya cəmiyyəti 5 əsas mərhələnin, yəni kommunikasiyalaşdırma, kompüterləşdirmə, şəbəkələşdirmə, informasiyalaşdırma, nəhayət, yararlanış virtual məkanda yeni siyasi-iqtisadi, hüquqi və digər növ münasibətlərin formalaşması nəticəsində meydana gəlir.

İnformasiya Cəmiyyəti inkişaf etdikcə əvvəllər mövcud olmayan yeni elmi problemlərin və mövzuların yaranmasına gətirib çıxarır. Bu proseslər çərçivəsində respublikanın müxtəlif elmi mərkəzlərində, ali təhsil müəssisələrində alimlərimiz informasiya iqtisadiyyatı, informasiya hüququ, informasiya təhlükəsizliyi, informasiya mədəniyyəti, informasiya ekologiyası və s. kimi elmi problemlər üzərində tədqiqatlar aparmğa başlamışlar.

Başqa sözlə, informasiya cəmiyyətinin arxitekturası 5 mərtəbədən ibarətdir və əvvəlki mərtəbələrin qurucuları - texnoloqlar öz işlərinə vaxtında və kifayətqədər yerinə yetirməklə yanaşı, digər sahələrin alim və mütəxəssisləri - hüquqşünaslar, sosioloqlar, filosoflar və başqaları sonuncu mərtəbələrin qurulmasını işlərində yaxından iştirak etməlidirlər.

İnformasiya Cəmiyyəti üzrə Ümumdünya Sammitinin Tunis mərhələsində, İKT üzrə aparıcı dünya şirkətlərinin rəhbərləri ilə görüşlərdə, forum və konfranslarda yüksək tribunallardan səslənən fikirlər, BMT-nin İnformasiya Cəmiyyəti və İnkişaf üzrə Qlobal Alyansının (GAID) Strateji Şurasının zirvə toplantısında Azərbaycanın İKT-nin tətbiqi üzrə region üçün model ölkə ola biləcəyi fikrinin ortaya atılması və digər amillər informasiya cəmiyyəti qurulması istiqamətində qazanılmış uğurlardan xəbər verir.

Dövlət rəhbəri tərəfindən informasiya-kommunikasiya texnologiyaları sektorunun prioritet sahə elan edilməsi və bu sahənin inkişafı üçün beynəlxalq təşkilatların, tanınmış şirkətlərin və maliyyə qurumlarının dəstəyi proseslərin sürətləndirilməsinə təkan verir.

Azərbaycanda informasiya texnologiyalarının geniş tətbiq olunması məqsədilə həyata keçirilən layihələr, bütün regionlarda kommunikasi-

yaladırmı və kompüterləşdirmə proqramları, ümumi inkişafda İKT sektorunun xüsusi çəkisinin artması, ölkənin İKT sahəsində dünyanın aparıcı şirkətlərinin (Cisco, Microsoft, Intel və s.) investisiya qoymağa təşəbbüsləri və ölkədə informasiya cəmiyyəti qurulması proseslərinin müvafəqiyyətlə davam etdirilməsinə möhkəm zəmin yaradır.

Əlbəttə, kompüterləşdirmə informasiya cəmiyyəti quruculuğunun mühüm mərhələsidir. Bu baxımdan dövlət başçısı İlham Əliyevin 21 avqust 2004-cü il tarixli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında ümumtəhsil məktəblərinin informasiya və kommunikasiya texnologiyaları ilə təminatı Proqramı (2005-2007-ci illər)" ölkəmizin təhsil sistemində İKT-nin tətbiq olunması ilə yeni keyfiyyət mərhələsinə müvafəqləşdirmişdir.

Proqramın həyata keçirilməsində əsas məqsəd ölkəmizdə müasir informasiya texnologiyalarından səmərəli istifadə etməklə təhsil sistemində keyfiyyəti yüksəltməyə xidmət edən, təhsilin bütün pillə və səviyyələrində vətəndaşlar üçün bərabər imkanlar yaradan, ölkə təhsil sisteminin dünyəvi təhsil sistemində inteqrasiyasına imkan verən vahid təhsil informasiya mühitini yaratmaq və ölkə əhalisinin informasiya cəmiyyətinə hazırlamaqdır.

Həyata keçirilən bu irimiqiyaslı Proqramın əsas vəzifələri ümumtəhsil məktəblərinin müasir tipli kompüter avadanlıqları ilə təchiz edilməsi, müəllimlərin öz fəaliyyət sahələrində yeni informasiya və kommunikasiya texnologiyalarından (İKT) istifadə bacarıqlarına yiyələnməsi, təhsildə İKT-dən istifadə üzrə normativ və metodiki bazanın inkişafı, tədris prosesində istifadə etmək üçün müasir elektron tədris materiallarının, elektron dərsliklərin, elektron kitabxanaların, rəqəmlı tədris resurslarının işləni b hazırlanması və tətbiqi, təhsil sistemində informasiya strukturunun formalaşdırılması, informasiya texnologiyalarına uyğun təhsilin metodologiyasının işləni b hazırlanması, şagirdlər üçün məsafədən təhsil xidmətinin, təhsil portalının və saytlarının yaradılması, idarəetmə prosesində İKT-dən istifadə etməklə təhsil sisteminin səmərəli idarə olunması imkanlarının genişləndirilməsi və digər mühüm məsələlərin həll edilməsi, bununla da ölkədə informasiya cəmiyyətinin sürətlə formalaşması istiqamətində görülən işlərdə yaxından iştirak etməkdən ibarətdir.

Beləliklə, informasiyanın yüksək inkişaf etdiyi XXI əsr informasiyalaşdırmanı cəmiyyət həyatının bütün sahələrinə tətbiq etməklə elmi-texniki tərəqqinin böyük vüsət almasında əhəmiyyətli yer tutacaq, iqtisadiyyatın, elmin, mədəniyyətin tərəqqisində xüsusi mərhələ təşkil edəcəkdir. Bütün bunlar isə cəmiyyətdə informasiya prosesi ilə əlaqədar məsələlərin həllinin dövlət siyasəti səviyyəsinə qaldırılmasını tələb edir.

Təsədüfi deyil ki, "2013-cü ilin Azərbaycan Respublikasında "İnformasiya-kommunikasiya texnologiyaları ili" elan edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 16 yanvar 2013-cü il Sərəncamında

deyilir: "Azərbaycan Respublikasının inkişafı naminə informasiya və kommunikasiya texnologiyaları üzrə Milli Strategiya"nın (2003-2012-ci illər) gerçəkləşdirilməsi ölkəmizdə informasiya cəmiyyətinin formalaşdırılması üçün müvafiq hüquqi baza yaratmışdır. Bununla yanaşı, həyata keçirilən dövlət proqramları və zəruri islahatlar nəticəsində ölkəmizin ümumdünya elektron məkanına daha sürətlı inteqrasiyası təmin edilmiş, elektron hökumətin yaradılması, biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatın təşəkkülü, informasiya təhlükəsizliyi və digər məsələlərin həlli istiqamətində mühüm addımlar atılmışdır.

Respublikamızda ən yeni texnologiya – 4G-nin tətbiqi, milli irsimiz və mədəniyyətimizlə bağlı materialların virtual məkanında daha dolğun şəkildə yerləşdirilməsi, azərbaycandillı internet resurslarının zənginləşdirilməsi, internet-radio və internet-televiziya proqramları, elektron qəzet və jurnalların yayılması, sosial şəbəkələrin geniş yer alması və respubiika əhalisinin əksər hissəsinin internet istifadəsinə çevrilməsi informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının inkişafının ayarı göstəricisidir. Elm və texnikanın ayrı-ayrı istiqamətlərinin tərəqqisinə təkan verəcək kosmik sənayenin yaradılması ilə bağlı dünyanın aparıcı xarici mətəxəssislərinin iştirakı ilə Azərbaycanın süni telekommunikasiya peykinin orbitə çıxarılması üzrə işlərin artıq həlledici mərhələyə qədəm qoyması informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının potensialından daha dolğun istifadə üçün möhkəm zəmin yaradır. Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin və dövlət orqanları tərəfindən vətəndaşlara göstərilən xidmətlərin həyata keçirilməsini təmin edən "ASAN xidmət" mərkəzlərinin yaradılması da elektron hökumətin formalaşdırılmasında mühüm əhəmiyyət kəsb edir".

Həmin sərəncama əsasən BMT Baş Assambleyasının qəbul etdiyi "Minilliyin Boyanması" və "İnformasiya və kommunikasiya texnologiyalarından inkişaf naminə istifadə" haqqında qətnamələri nəzərə alınaraq, qabaqcıl texnologiyaların vətəndaşların gündəlik həyatının müxtəlif sahələrində tətbiqini təmin etmək məqsədi ilə 2013-cü il Azərbaycan Respublikasında "İnformasiya-kommunikasiya texnologiyaları ili" elan edilmişdir.

Sərəncama uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə birlikdə 2013-cü ilin Azərbaycan Respublikasında "İnformasiya-kommunikasiya texnologiyaları ili" elan edilməsinə dair tədbirlər planı hazırlamış, onların həyata keçirilməsi üçün ötən müddət ərzində olduqca mühüm işlər həyata keçirilmişdir və bu proses uğurla davam etdirilməkdədir.

Beləliklə, yekun olaraq qeyd edə bilərik ki, informasiya mədəniyyətinə yiyələnmək cəmiyyətdə insanın özünü, öz yerini və öz rolunu real anlamğa imkan yaradan bir sıra mühüm keyfiyyətlərinin universallaşdırılması yoldur.

ƏDƏBİYYAT

1. Əliquliyev R. *İnformasiya cəmiyyəti minilliyin ideologiyasıdır // "Rabitə dünyası" qəzeti, 2005, 14 iyun.*
2. Dostəli C. *Kompüterləşdirmə informasiya cəmiyyəti quruculuğunun mühüm mərhələsidir // "Rabitə dünyası" qəzeti, 2007, 25 may.*
3. Xələfov A. *İnformasiya cəmiyyəti və kitabxanaşünaslığın müasir problemləri // Kitabxanaşünaslıq və informasiya, 2010, №1, s.9-14.*
4. Xələfov A. *Kitabxana və kommunikasiya // Kitabxanaşünaslıq və informasiya, 2011, № 1(4), s.4-16.*
5. Xələfov A. *İnformasiyalaşdırılmış cəmiyyətin xüsusiyyətləri və problemləri // Respublika, 2002, 17 aprel.*
6. Алфёрова Л.И., Руфанова С. Н. *Роль новых компьютерных технологий в формировании информационной культуры детей и юношества // Науч. и техн. библиотеки, 1998, №2.*
7. Гендина Н.И., Колкова Н. И., Стародубова Г.А. *Информационная культура личности: диагностика, технология формирования: Учеб.-метод. пособие: В 2 ч. Кемерово, 1999.*
8. *Информационная культура специалиста: гуманитарная проблема. Краснодар, 1993.*
9. Семенов Э. *Информатика и современный мир. Философские аспекты. Москва, 2009.*

Information culture in modern society

Knyaz ASLAN
knyzaslan@mail.ru

Summary

The article considers the problem of concept widely information culture in modern society, summarizes new research and practical ideas, according to their scientific and practical analysis.

Keywords: *information, culture, information society, e-book, computer technology, modern techniques and devices.*

Информационная культура в современном обществе

Князь АСЛАН
knyzaslan@mail.ru

Резюме

В статье широко рассмотрена проблема концепция информационной культура в современном обществе, обобщены новые научно-практические идеи, соответственно их научно-практический анализ.

Ключевые слова: *информация, культура, общество, электронная книга, компьютерная технология, современные технические средства и методы.*